

cam; quod tamen fidelibus potuit provenire, non illis adversus Deum murmuratoribus, qui profectò alias escas non desiderarent, si hoc eis saperet manna quod vellent. Hoc opus sic incipit: *Ad ea quæ me interrogasti.*

AD INQUISITIONES JANUARI

LIBER PRIMUS. seu

EPISTOLA LIV. *

* *Aliàs CXVIII. quæ autem 54. erat, nunc 153.*

Augustinus Januario respondet, docens quid agendum sit in iis, in quibus regionum aut ecclesiarum consuetudines variant, & in quibus consentiunt; puta de sacramentis, festis diebus, jejuniis, & Eucharistia.

^a Dilectissimo filio ^a JANUARIO AUGUSTINUS in Domino salutem.

I. AD ea quæ me interrogasti, malle prius nosse quid interrogatus ipse ^b responderes: ita enim vel approbando vel emendando responsiones tuas multò brevius possem respondere, & te facillimè aut confirmare, aut corrigere. Hoc quidem, ut dixi, malle. Sed tamen ut nunc responderem, malui longiorem facere sermonem, quam di-

^a In MS. Floriensi inscribitur, ad Januarium Notarium: cui suffragatur unus è Sorbonicis.

^b Aliquot MSS. *responderis* & paulò post, *confirmarem aut corrigerem.*

Scripta circ. an 400
CAPUT I.

lationem. Primò itaque tenere te volo, quod est hujus disputationis caput, Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, leni jugo suo nos subdidisse & sarcinæ levi: unde sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem novi populi colligavit, sicuti est baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in Scripturis canonicis commendatur, exceptis iis quæ servitute populi veteris pro congruentia cordis illorum & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moysi leguntur. Illa autem quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri; sicuti quòd Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & adventus de cælo Spiritus sancti, anniversaria solemnitate celebrantur, & siquid aliud tale occurrit quod servatur ab universa, quacumque se diffundit, Ecclesia.

2. ALIA verò quæ per loca terrarum regionesque variantur, sicuti est quòd alii jejunant sabbato, alii non; alii quotidie communicant corpori & sanguini Domini, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies prætermittitur quo non offeratur, alibi sabbato tantum & dominico, alibi tantum dominico; & si quid aliud hujusmodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes: nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit ecclesiam ad quam fortè de-

Matt. 11. 30.

Sacramenta.

Dist. 12. Illa.

Traditiones & Concilia.

CAPUT II.

3. Credo te aliquando ex me audisse, sed tamen etiam nunc commemoro. Mater mea Mediolanum me consecuta, invenit ecclesiam sabbato non jejunantem, coeperat perturbari & fluctuare quid ageret, cum ego talia non curabam; sed propter ipsam consului de hac re beatissimae memoriae virum Ambrosium: respondit mihi nihil se docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id potius observaret. Cumque ego putassem, nulla reddita ratione auctoritate sola sua nos voluisse admonere ne sabbato jejunarem, subsecutus est, & ait mihi: "Cum Romam venio, jejuno sabbato: cum hic sum, non jejunum. Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi."

Hoc cum matri renuntiasset, libenter amplexa est. Ego vero de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui, tamquam eam caelesti oraculo acceperim. Sensi enim saepe dolens & gemens multas infirmorum perturbationes fieri, per quorundam fratrum contentiosam obstinationem, vel superstitiosam timiditatem, qui in rebus hujusmodi, quae neque Scripturae sanctae auctoritate, neque universalis Ecclesiae traditione, neque vitae corrigendae utilitate, ad certum possunt terminum pervenire (tantum quia subest qualis.

a Sic MSS. plerique. At editi, *contra bonos mores iungitur*.

liscumque ratiocinatio cogitantis, aut quia in sua patria sic ipse consuevit, aut quia ibi vidit, ubi peregrinationem suam quo remotiorem a suis, eo doctiorem factam putat) tam litigiosas excitant quaestiones, ut nisi quod ipsi faciunt, nihil rectum existiment.

4. DIXERIT aliquis non quotidie accipiendam Eucharistiam: quaesieris, quare? Quoniam, inquit, eligendi sunt dies quibus purius homo continentiusque a vivit, quod ad tantum sacramentum dignus accedat. *Qui enim manducaverit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Alius contra: Imò, inquit, si tanta est plaga peccati, atque impetus morbi ut medicamenta talia differenda sint, auctoritate antistitis debet quisque ab altario removeri ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere poenitentiam; non ut arbitrio suo, cum libet, vel auferat se communioni, vel reddat. Ceterum peccata si tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina dominici corporis separare. Rectius inter eos fortasse quispiam dirimit litem, qui monet ut praecipue in Christi pace permaneant: faciat autem unusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & sanguinem Domini, sed saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum se alteri praeposuit, Zachaeus & ille Centurio, cum

a *Lov. vivat*; & mox, *digniùs accedat*. At nostram lectionem praeferunt antiquiores editiones, & MSS.

CAPUT III.
De Eucharistiae sumptione.

Eugippius tom. 1. tit. 125.

a

1. Cor. II. 29.

De consecrat. dist. 2. cap. Quotidie.

4. sent. dist. 12. cap. ultimo.

De cons. dist. 2. cap. Quotidie.

Luc. 19.

Matt. 8. 8.*2 Retract.*
*o. 20.**1. Cor.* II.
*29.*CAP. IV.
De jejuniis.

alter eorum gaudens in domum suam suscepit Dominum, alter dixerit: *Non sum dignus ut intres sub tectum meum*; ambo Salvatorem honorificantes diverso & quasi contrario modo: ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Valet etiam ad hanc similitudinem quod in primo populo unicuique manna secundum propriam voluntatem ^a in ore sapiebat; sic ^a uniuscujusque in corde christiani sacramentum illud, quo subjugatus est mundus. Nam & ille honorando non audet quotidie sumere, & ille honorando non audet ullo die prætermittere. Contemptum solum non vult cibus iste, sicut nec manna fastidium. Inde enim & Apostolus indignè dicit acceptum ab eis, qui hoc non discernabant à ceteris cibis veneratione singulariter debita. Continuo quippe cum dixisset: *Judicium sibi manducat & bibit*; addidit ut diceret, *non dijudicans corpus Domini*: quod satis toto ipso loco in epistola ad Corinthios prima, si diligenter attendatur, apparet.

5. SIT aliquis peregrinus in eo fortè loco, ubi perseverantes in observatione quadragesimæ, nec quinta sabbati ^b lavant, relaxantve jejunium: Non, inquit, hodie jejunabo. Quæritur causa: Quia non fit, inquit, in patria mea. Quid aliud ille, nisi consuetudinem suam consuetudini alterius præponere conatur? Non

^a Sic MSS. quatuor. At excusi, *sic in ore cujusque christiani*; & prosequuntur, *sacramentum illud quomodo sumatur estimandum*; exceptis Bad. & Am. qui habent, *quo subjugatus estimandus*: ubi in MSS. omnibus & Vaticanis & Gallicanis legitur, *quo subjugatus est mundus*: hanc lectionem confirmat Beda vulgatus *1. Cor.* II.

^b Lov. *levant*. sed meliùs Bad. Am. Er. & MSS. *lavant*.

Non enim mihi de libro Dei hoc recitaturus est, aut universæ quacumque dilatatur Ecclesiæ plena voce certabit, aut ostendet istum contra fidem facere, se autem secundum fidem, moresque hinc optimos aut illum violare, aut se custodire convincet. Violant sanè quietem & pacem suam de superflua quæstione rixando. Mallem tamen in rebus hujusmodi, ut & ille in hujus, & hic in illius patria ab eo quod ceteri faciunt non abhorreret. Si verò etiam in aliena patria cum peregrinaretur, ubi major & frequentior & ferventior est populus Dei, vidit, verbi gratia, bis offerri quinta sabbati hebdomadæ ultimæ quadragesimæ, & manè & ad vesperam, veniensque in patriam suam, ubi in fine diei mos est offerri, malè atque illicitè fieri contendat, quoniam alibi aliter ipse viderit; puerilis est iste sensus, cavendus in nobis, tolerandus ^a in aliis, corrigendus in nostris.

6. PRIMA ergo inquisitio tua, quam in commonitorio posuisti, ex quo trium istorum generum sit, attende. Quæris enim his verbis: *Quid per quintam feriam ultimæ hebdomadis quadragesimæ fieri debeat, an offerendum sit manè, & rursus post cœnam, propter illud quod dictum est: Similiter postquam cœnatum est; an jejunandum, & post cœnam tantummodo offerendum: an etiam jejunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum.* Ad hæc itaque ita respondeo, ut quid horum sit faciendum, si divinæ Scripturæ præscribit auctori-

74

tas;

^a Am. Er. & MSS. quatuor, *tolerandus & corrigendus in nostris*. Bad. & unus è Regiis codicibus habent, *tolerandus & corrigendus in nostris*.

CAP. V.
De communi-
one in die
cœnæ.

das, non sit dubitandum quin ita facere debeamus ut legimus; ut jam non quomodo faciendum, sed quomodo sacramentum intelligendum sit, disputemus. Similiter etiam si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia. Nam & hinc quin ita faciendum sit, disputare insolentissimæ insanix est. Sed neque hoc, neque illud inest in eo, quod tu quæris. Restat igitur ut de illo tertio genere sit, quod per loca regionesque variatur. Faciat ergo quisque quod in ea ecclesia in quam venit, invenerit. Non enim quidquam eorum contra fidem sit, aut contra mores, hinc vel inde meliores. His enim causis, id est, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet quod perperam fiebat, vel institui quod non fiebat. Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat. Quapropter quæ utilis non est, perturbatione infructuosa consequenter noxia est.

Consuetudo Ecclesiæ.

7. Nec ideo putari debet institutum esse multis locis, ut illo die post refectionem offeratur, quia scriptum est: *Identidem & calicem post cœnam dicens*, &c. Ipsam enim potuit appellare cœnam, qua jam corpus acceperant, ut deinde calicem acciperent. Apostolus namque alibi dicit: *Convenientibus ergo vobis in unum, non est dominicam cœnam manducare*; hanc ipsam acceptionem Eucharistix dominicam cœnam vocans. * IL-LUD magis movere potuit homines, utrûm jam refecti die illa vel offerrent vel sumerent Eucharistiam, quod in Evangelio dicitur: *Cum autem illi manducarent, accepit Jesus panem & benedixit*; cum etiam superius dixisset: *Cum serò autem factum esset, re-*
cum-

I. Cor. II. 20.

Beda vulgat. I. Cor. II.

*CAP. VI.

Matt. 26. 26.

Ibid. 20.

cumbebat cum duodecim, & manducantibus eis dixit: Quoniam unus ex vobis tradet me. Postea enim tradidit sacramentum. Et liquidò apparet, quando primum acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos.

Deconsecr. dist. 2. cap. Liquidò.

8. Numquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quòd à jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os christiani prius dominicum corpus intraret, quàm a ceteri cibi: nam ideo per universum orbem mos iste servatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent; aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Salvator quo vehementiùs commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit altiùs infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non præcepit quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quòd cum morem nemo variasset. Cùm verò ait Apostolus de hoc sacramento loquens: *Propter quod, fratres, cùm convenitis ad manducandum, invicem expectate: Si quis esurit, domi manducet; ut non ad iudicium conveniatis*, statim subtexit: *Cetera autem cùm venero, ordinabo.* Unde intelligi datur (quia multum erat, ut in epistola totum illum agendi or-

Eucharistia à jejunis sumenda. 4. sent. dist. 8. cap. Formæ. a

I. Cor. II. 33.

Ibid. 34.

a Ita Lov. & MSS. At Bad. Am. Er. quàm exteri cibi.

dinem insinuaret, quem universa per orbem servat Ecclesia) ab ipso ordinatum esse quòd nulla morum diversitate variatur.

CAPUT VII.

9. SED nonnullos probabilis quædam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo ipsam cœnam Dominus dedit, tamquam ad insigniorem commemorationem, post cibos offerri & accipi liceat corpus & sanguinem Domini. Honestiùs autem arbitror eà horâ fieri, ut qui etiam jejunaverit, post refectionem, quæ horâ nonâ fit, ad oblationem possit occurrere. Quapropter neminem a cogimus ante Dominicam illam cœnam prandere, sed nulli etiam contradicere audemus. Hoc tamen non arbitror institutum, nisi quia plures & propè omnes in plerisque locis eo die lavare consuerunt. Et quia nonnulli etiam jejunium custodiunt, manè offertur propter prandentes, quia jejunia simul & lavacra tolerare non possunt; ad vesperam verò propter jejunantes.

Lavandi mos in die cœne.

10. Si autem quæris, cur etiam lavandi mos ortus sit: nihil mihi de hac re cogitanti probabilius occurrit, nisi quia baptizantium corpora per observationem quadragesimæ sordidata, cum offensione sensûs ad fontem tractarentur, nisi aliqua die lavarentur. Istum autem diem potiùs ad hoc electum, quo cœna Dominica anniversariè celebratur. Et quia concessum est hoc baptismum accepturis, multi cum his lavare voluerunt, jejuniumque relaxare. His ut potui disputatis, moneo, ut ea quæ prælocutus sum serves

^a MSS. aliquot, neminem cogit dominica illa cœna prandere. Bad. Am. & Er. neminem cogimus dominicâ illa cœnâ prandere.

ves quantum potes, ut decet Ecclesiæ prudentem ac pacificum filium. Alia quæ interrogasti, si Dominus voluerit, alio tempore expediam.

AD INQUISITIONES JANUARI

LIBER SECUNDUS, seu

EPISTOLA LV.*

* Aliàs CXIX.

De ritibus Ecclesiæ, vel iis quos negligi nefas est, vel iis qui tollendi sunt, si citra majus incommodum liceat.

quæ autem 55. erat, nunc 117.

I. **LECTIS** litteris tuis, ubi me commouisti ut debitum redderem de residuis enodandis quæstionibus, quas jam longè antè quæserveras, gratissimum mihi atque carissimum desiderium studii tui amplius differri, tolerare non potui; & quamvis in mediis acervis occupationum mearum, hanc feci præcipuam, ut ad ea quæ interrogasti responderem tibi. Digniùs autem de tua epistola disputare nolo, ne hoc ipsum me impediat jam tandem reddere quod debeo.

Scripta aliquantò post superiorem.
CAPUT I.

2. Quæris, quæ caussa sit, cur anniversarius dies celebrandæ Dominicæ passionis, non ad eundem redeat anni diem, sicut dies qua traditur natus. Et deinde subjungis, si hoc fit propter sabbatum & lunam, quid sibi velit in hac re observatio sabbati & lune. Hic primùm oportet noveris diem

Eugipius tom. I. tit. 126.

na-